

TÜRKİYE'NİN

AKDENİZ

HAVZASI'NDA

“KENT HAKKI”

ÖRGÜTLENMELERİ

Özay Göztepe*

Meltem No. 10 Kış/Winter 2021, 90-97,
DOI 10.32325/iaad.2021.17

David Harvey'in¹ vurguladığı gibi “ne tür bir kent istediğimiz sorusu, ne tür toplumsal bağlar, doğa ile ilişki, yaşam biçimleri, teknolojiler ve güzel duyu değerleri arzuladığımız sorusundan ayrılamaz.” Bu yönüyle de “kent hakkı, kent kaynaklarına ulaşma bireysel özgürlüğünden çok öte bir şeydir: Kenti değiştirerek kendimizi değiştirme hakkıdır.”

Bu yazıda, kenti değiştirerek kendini değiştirmeye çalışan ve Akdeniz Havzası'nda çalışma yürüten üç örgütlenme üzerinde durulacaktır: Antalya Kent İzleme Platformu, İzmir Kent Hakkı Merkezi ve Kültürhane.

Antalya Kent İzleme Platformu

2014 yılında Antalya Barosu'na bağlı Çağdaş Hukukçular Grubu'nun, “bilmek yapabilmektir” çağrısıyla bir araya gelen -yerel yönetimlerde görev almış- avukatlar tarafından ilk adım atılır. Sonrasında aktivistlerin, akademisyenlerin, şehir plancılarının, mimarların, mühendislerin, gazetecilerin, eğitim ve sağlık emekçilerinin de dahil olmasıyla geniş bir uzmanlar ekibi biçimini alır. 2015'teki genişlemeyle birlikte bir yönerge hazırlayan Antalya Kent İzleme Platformu (AKİP), kendisini şöyle tanımlar:

“İşsizliğin, yoksulluğun, göçün ve ekolojik yıkımın giderek arttığı ve bu süreci yavaşlatacak veya durduracak politikaların belirsizleştiği, kamusal hayattan tasfiye edildiği bir süreçte neo-liberalizmin kentsel ve kırsal mekâna, doğal, tarihi ve kültürel mirasa ve yaşam alanlarına saldırısına karşı mücadele eden, tüm meslek gruplarından bireylerin gönüllülük esasına dayalı olarak bir araya gelmesiyle oluşan bir topluluktur.”²

1 “Kent Hakkı,” Politeknik, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021, <http://politeknik.org.tr/kent-hakk-david-harvey/>. Bu linkte yer alan ve Meriç Kırmızı tarafından Türkçe'ye çevrilen makalenin aslı için bkz. David Harvey, “The Right to the City,” *New Left Review*, s. 53 (Eylül/Ekim 2008): 23–40.

2 Mustafa Şahin, “Kenti İzlemek,” Antalya Konuşmaları, Antalya Kültür Sanat, 11 Mayıs 2021, söyleşi videosu, 1:50:47, <https://www.youtube.com/watch?v=wGKCvzUjIWU>.

* İzmir Akdeniz Akademisi/Izmir Mediterranean Academy

Kent sorunlarına müdahil olmayı, bir toplumsal eşitlik ve adalet sağlama yaklaşımı olarak gören AKİP, amaçlarını ise şu şekilde ifade etmektedir:

“Kamu yararını ve doğal hayatın sürekliliğini gözeterek kent varlıklarını, kamusal alanları, doğal yaşam alanlarını dönüştüren, tahrip eden ve metalaştıran plan ve uygulamaların yarattığı/yaratacağı sorunlara dikkat çekmek, bu konulardaki süreçte sivil inisiyatif olarak müdahil olmak ve alternatifler oluşturmak; kent politikaları ve uygulamalarına yönelik önerilerde bulunmak.”³

Genişlemenin ardından AKİP, bir yandan kentteki projeleri (kent merkezinde yer alan ve tarihi değeri olan Dokuma İplik Fabrikası, bölgede yapılan HES’ler ve taş ocakları, dünyaca ünlü Konyaaltı Sahili ve buraya dökülen Boğaçay, nadir güzellikteki yeşil alanlardan Akdeniz Kent Parkı, kentsel dönüşüm alanlarından Balbey Mahallesi, eşsiz dokudaki Olympos Antik Kenti ve Kadınyarı Koyu vb.) takip ederken diğer yandan da bir dizi çalıştay (kent içi ulaşım, kentsel dönüşüm, kentleşme ve çevre politikaları vb.) düzenler.

Her ne kadar yönergede “önerilerde bulunmak” şeklinde bir ifade geçse de AKİP, aynı zamanda kent hakkı aktivisti bir kurumdur. Özellikle Konyaaltı Sahili Projesi’nin durdurulması için yaptığı eylemler, Antalya halkı tarafından güçlü destek verilen etkinliklerden olmuştur.

[Antalya Kent İzleme Platformu Arşivi]

AKİP’in çalışmalarında 20.01.2019 tarihinde gerçekleştirilen Kent Hakkı Forumu’nun, önemli bir dönüm noktası olduğu söylenebilir. Geniş bir katılımı uzmanlar ve yurttaşların bir araya gelerek kent sorunlarını tartıştığı forumun ardından yayınlanan sonuç bildirgesinde⁴, Antalya’nın, yöneticilerin, kent seçkinlerinin, sermaye sahiplerinin değil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin Antalya’da yaşayanlara ait olduğu; bu nedenle kente ilişkin doğal, ekolojik, sosyal, ekonomik, kültürel ve politik konularda Antalyalıların yerel yönetimlere katılımlarının ve taleplerinin hayata geçirilmesinin önünün kapatılmaması gerektiği vurgulanmıştır. AKİP’e⁵ göre;

- Antalya’nın ekolojik değerleri, uygulamaya geçirilmek istenen ölçekli imar faaliyetleri nedeniyle aşırı baskı altındadır.

³ Ibid.

⁴ Sonuç bildirgesinin tamamı için bkz. “Kent Hakkı Formu Sonuç Bildirgesi,” Antalya Solu, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021, <https://antalyasolu.org/kent-hakki-formu-sonuc-bildirgesi/>.

⁵ Antalya Kent İzleme Platformu’nun 20.01.2019 tarihinde Antalya Barosu’nda düzenlediği Kent Hakkı Forumu içeriğinden hazırlanmış; Antalya Barosu’nun maddi katkısı ve Antalya Baro Yayınları Kurulu’nun desteğiyle basılmış yayın için bkz. Hasan Üstün ve Mustafa Şahin, haz., *Antalya Kent İzleme Platformu Kent Hakkı Forumu 2019* (Antalya: Antalya Barosu, 2019).

- Antalya'da yerel yönetimlerce uygulanan plansız ve etütsüz yol, otoyol, kavşak, katlı kavşak çalışmaları kentlilerin ulaşım ve dolaşım hakkını ihlal etmektedir.
- Yerel yönetimler, Antalya'nın tarihsel miras alanlarını turizme dönük rant alanları olarak görmekten vazgeçmelidirler.
- Antalya'da gerçekleşen imar değişiklikleri, kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme uygulamaları Antalyalıların planlı, sürekli yenilenmeyen, yerleşik/oturmuş, sağlıklı ve özendirici bir çevrede yaşama hakkını ihlal etmektedir.
- Antalya'da kadınlar ve LGBTİ+ bireylerin, çocuklar, gençler ve yaşlılar ile engelli grupların farklı köken ve kültürlerin yerel yönetimlerden yeterli, eşit ve adil hizmet alma hakları ihlal edilmektedir.
- Antalya'nın en temel sorunlarından bir diğeri de, yerel halkın büyük bir çoğunluğunun işsizlik, yoksulluk, eşitsizlik ve adaletsizliklerden derinden etkileniyor olmasıdır.

Bu tespitlerden yola çıkarak AKİP, 2014-2019 döneminde yaşanan kent hakkı ihlallerini 01.02.2019 tarihinde, 2020 yılında yaşanan kent hakkı ihlallerini de 07.01.2021 tarihinde kamuoyuyla paylaşmıştır. Avukat Mustafa Şahin tarafından dönem sözcülüğü yapılan AKİP, Antalya'da yaşanan kent hakkı ihlallerini tespit ederek mücadelesini sürdürmeye devam etmektedir.⁶

[Antalya Kent İzleme Platformu Arşivi]

[Antalya Kent İzleme Platformu Arşivi]

⁶ Şahin, "Kenti İzlemek."

Antalya Kent İzleme Platformu'ndan farklı olarak İzmir Kent Hakkı Merkezi, bir proje etrafında bir araya gelen ve neredeyse tamamı akademisyenlerden oluşan bir örgütlenme. Yerel düzeyde demokratik ve özgürlükçü usullerle gerçekleştirilebilecek ortak yanıtların, araçların, çözümlerin ve mekânların oldukça önemli olabileceği anlayışından yola çıkan İzmir Kent Hakkı Merkezi, kendisini, “hakları en fazla tehdit altında olan, sesi en az duyulan ve güçsüzleştirilmiş kesimlerin haklarına odaklanan ve birlikte yönetmeye talip olan bir şehir projesi” şeklinde tanımlamakta; amaçlarını ise şöyle sıralamaktadır⁷:

- Araştırmacıları, belediyeyi, sahadaki insanları, aktivistleri, hedef gruptaki hemşerilerle bir araya getirmek,
- Bir dizi “dinleme” etkinliğinin ardından, hemşerileri, gerek – hakkı olan – yerinden yönetime katılmak gerekse kendi yaşam alanının yönetimiyle ilgili yeni mekanizmalar üretmek yönünde yüreklendirmek,
- Hem hemşerilerin kendi arasında hem de hemşerilerle yerel yöneticiler arasında hakikî bir diyalogu teşvik etmek,
- Şehir sakinlerinin gündelik hayatlarında karşılaştıkları kritik sorunları mesele edinecek bir hak merkezi kurmak,
- Bizzat bu sorunları kolektif hakların ihlâli olarak tarif edecek bir perspektifin kurulup yerleşmesini sağlamak,
- Bu merkeze giden yolda ve merkez kurulduktan sonra da bizzat merkez vasıtasıyla hemşerileri, kent hakkının kapsamına giren, adalete, kentsel altyapıya, sağlıklı ve güvenli gıda ile yeterli ve sağlıklı içme ve kullanma suyuna, sağlık ve bakım hizmetlerine erişim gibi alanlarda güçlendirmek,
- Yerel topluluk bağlarını, bireysel kapasiteleri ve bireyleri, kendileriyle aynı yaşam çevresini ve/veya benzer sorunları paylaşanlarla, ortak sorunlara ortak çözümler bulabilmeleri yönünde güçlendirmek suretiyle kentsel deneyime müdahalede bulunmak amaçlanıyor.

“Kent üzerinde söz sahibi olmaya ve kenti birlikte dönüştürmeye istekli bir oluşum”⁸ niteliği taşıyan İzmir Kent Hakkı Merkezi, iki ekip (Proje Ekibi, Danışma ve İzleme Kurulu), iki birim (Araştırma ve Topluluk Çözümleri Birimi, Eğitim ve Savunuculuk Birimi) ve iki etkinlik (Kent Hakkı Söyleşileri, Kent Hakkı Okumaları) şeklinde bir örgüt/faaliyet yapısına sahiptir.

⁷ “İzmir Kent Hakkı Merkezi,” İzmir Kent Hakkı Merkezi, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021, <http://www.izmirkenthakkimerkezi.org/izmir-kent-hakki-merkezi/>.

⁸ “Biz kimiz? Değerlerimiz ve İlkelerimiz Neler?,” İzmir Kent Hakkı Merkezi, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021, <http://www.izmirkenthakkimerkezi.org/biz-kimiz/>.

Aynı zamanda bir Youtube kanalından yayın yapan İzmir Kent Hakkı Merkezi, şu ana kadar iki ana grupta söyleşi serisi düzenlemiştir: Kent Hakkı Söyleşileri⁹ ve Covid-19 Küresel Salgını, Kentsel Hayat, Kentsel Haklar.¹⁰

[İzmir Kent Hakkı Merkezi Arşivi]

[İzmir Kent Hakkı Merkezi Arşivi]

⁹ Cemal Salman, "Sakinlerden Gezinlere: Kent Kimin?," İDA Kent Hakkı Söyleşileri, İzmir Kent Hakkı Merkezi, 30 Mayıs 2021, söyleşi videosu, 1:44:50, <https://www.youtube.com/watch?v=EQiqiyQhyOc>.

¹⁰ Sezai Ozan Zeybek, "Doğa ile İlişkimiz ve Covid-19," Covid-19 Küresel Salgını, Kentsel Hayat, Kentsel Haklar, İzmir Kent Hakkı Merkezi, 29 Mayıs 2021, söyleşi videosu, 2:37, https://www.youtube.com/watch?v=cFg6_OnAYG0.

Kent odaklı çalışma yürüten bir diğer kurum, “Mersin’de 32 kısım tekmili birden bir umut adası”¹¹, “öncelikle bir bilim, akademi bostanı”¹² olan Kültürhane’dir.

[Kültürhane Arşivi]

Kültürhane, Mersin’deki üniversitelerde çalışırken barış metnine imza attıkları için akademiden ihraç edilen üç öğretim üyesi tarafından -ihracın kendilerini sadece ofislerinden ve maaşlarından ettiğini, işlerini yapmaya engel olamayacağını göstermek için- kurulur. Bu bostanın bir yönü akademik bahçe, diğer yönü de kamusal alandır. Öğrencilerin ve meslektaşların teorik, analitik ya da metodolojik soru ve sorunlarının paylaşıldığı bu mekânı, şöyle tarif ediyor kurucuları:

“Akademik bahçe bu bostanın sadece bir kısmı; bir de kamusal alan bostanı olacak Kültürhane’nin. Mersin sahil boyunca yayılan, uzun ince ve baskın bir kent merkezinden mahrum yerleşim yeri olduğu için her kesimden insan, birbirinin hiç farkına varmadan, temas etmeden yaşayabiliyor. Düşünsenize dört partinin hepsinin hem milletvekili, hem de belediyesi olan (kayyuma kadar en azından) tek şehirden bahsediyoruz; dile kolay. Bu kent morfolojisi ve coğrafyası, benzer merakları, ilgileri ve eğilimleri olan insanların da yan yana ama birbirlerinden bihaber yaşayabilmesine sebep oluyor. Kültürhane’nin bu kesimlerin karşılaşmasını, tanışmasını ve ortaklıklar kurmasını sağlayacak bir kamusal alan tohumları taşıdığına da inanıyoruz belki de çok safça.”¹³

11 Kültürhane, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021, <https://www.kulturhane.org/>.

12 “Kültürhane,” Kültürhane, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021, <https://kulturhane.org/wp/>.

13 Ibid.

Kültürhane, aynı zamanda toplantıların düzenlendiği, seminerlerin ve söyleşilerin yapıldığı ve bunların Youtube kanalından da herkese ulaştırıldığı bir üretim merkezi.¹⁴

[Kültürhane Arşivi]

[Kültürhane Arşivi]

Öncelikli ilgi ve faaliyet alanları kent gündemi, belediyeçilik, hemşeri hukuku, kent hukuku, kente aidiyet, kent belleği olan Kültürhane'nin önemli etkinliklerinden biri de *Mersin Vikipedisi*'dir.¹⁵ Farklı kaynaklarda yayınlanmış ya da paylaşılmış bilgilerin derlenip sunulacağı bir Mersin referans kaynağı oluşturmayı hedefleyen *Mersin Vikipedisi*, kentin tarihi ile ilgili bir arşiv niteliği taşıyor.

Kültürhane, *Mersin Vikipedisi* ile yürüttüğü yerel çalışmasını, Kent Rasathanesi¹⁶ ile ulusal ve uluslararası boyuta taşıyor. Türkiye'de ve dünyada kentlerde neler olup bittiğinin, kentlerin nasıl yönetildiğinin, yürütülen kentsel politikaların, belediyeçilik hizmetleri pratiklerinin paylaşıldığı Kent Rasathanesi, "Yurtta ve Cihanda Kentsel Politikalar" hakkında bize bilgi sağlıyor.

Şimdiden yüzlerce etkinlik yapmış olan Kültürhane, şöyle diyor: "İşte böyle dostlar, biz çiftçiliğe soyunduk, umut tohumları atıyoruz, nicelerinin atılacağı bostanlar kuruyoruz çünkü tohumlar fidana, fidanlar ağaca, ağaçlar barışa, demokrasiye ve özgürlüğe ulaşsın istiyoruz biz Kültürhane'de..."

¹⁴ "Kültürhane," YouTube, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021, <https://www.youtube.com/c/MersinKulturhane>.

¹⁵ "Mersin Kent Ansiklopedisi," Kültürhane, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021, <https://kwiki.kulturhane.org/>.

¹⁶ "Kültürhane Kent Rasathanesi," YouTube, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021, https://www.youtube.com/playlist?list=PL8F7R7P-9lxjpoj57aBJZi-_1Mw0479dGt.

Kaynakça

Antalya Solu. "Kent Hakkı Formu Sonuç Bildirgesi." Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021. <https://antalyasolu.org/kent-hakki-formu-sonuc-bildirgesi/>.

Harvey, David. "The Right to the City." *New Left Review*, s. 53 (Eylül/Ekim 2008): 23–40.

İzmir Kent Hakkı Merkezi. "Biz kimiz? Değerlerimiz ve İlkelerimiz Neler?" Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021. <http://www.izmirkenthakkimerkezi.org/biz-kimiz/>.

İzmir Kent Hakkı Merkezi. "İzmir Kent Hakkı Merkezi." Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021. <http://www.izmirkenthakkimerkezi.org/izmir-kent-hakki-merkezi/>.

Kültürhane. Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021. <https://www.kulturhane.org/>.

Kültürhane. "Kültürhane." Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021. <https://kulturhane.org/wp/>.

Kültürhane. "Mersin Kent Ansiklopedisi." Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021. <https://kwiki.kulturhane.org/>.

Politeknik. "Kent Hakkı." Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021. <http://politeknik.org.tr/kent-hakk-david-harvey/>.

Salman, Cemal. "Sakinlerden Gezginlere: Kent Kimin?" İDA Kent Hakkı Söyleşileri. İzmir Kent Hakkı Merkezi, 30 Mayıs 2021. Söyleşi videosu, 1:44:50. <https://www.youtube.com/watch?v=EQiqiyQhyOc>.

Şahin, Mustafa. "Kenti İzlemek." Antalya Konuşmaları. Antalya Kültür Sanat, 11 Mayıs 2021. Söyleşi videosu, 1:50:47. <https://www.youtube.com/watch?v=wGKCv-zUsiWU>.

Üstün, Hasan, ve Mustafa Şahin, haz. *Antalya Kent İzleme Platformu Kent Hakkı Forumu 2019*. Antalya: Antalya Barosu, 2019.

YouTube. "Kültürhane." Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021. <https://www.youtube.com/c/MersinKulturhane>.

YouTube. "Kültürhane Kent Rasathanesi." Erişim Tarihi: 25 Aralık 2021. https://www.youtube.com/playlist?list=PL8F7R7P9lxjpoj57aBJZi-_1Mw0479dGt.

Zeybek, Sezai Ozan. "Doğa ile İlişkimiz ve Covid-19." Covid-19 Küresel Salgını, Kentsel Hayat, Kentsel Haklar. İzmir Kent Hakkı Merkezi, 29 Mayıs 2021. Söyleşi videosu, 2:37. https://www.youtube.com/watch?v=cF-g6_0nAYGO.